

NATURTURIST NORDJYLLAND

NATURTOURIST NORDJUTLAND

HOME

pdf

Oversigt

Naturlinks

Turistlinks

Søg

Mail

Godthåb hammerværk

Ridemands mølle

Aalborg kommune

Afstand Aalborg 10 km. Fra Godthåb er skiltet til hammerværket.

Privat- og offentligt ejet område, adgang ad stier mellem hammerværket og møllen, hvor der er parkeringsmulighed. Hammerværket har åbent, mod entré, tirsdag-fredag samt søndag kl. 13-17 i juni - august.

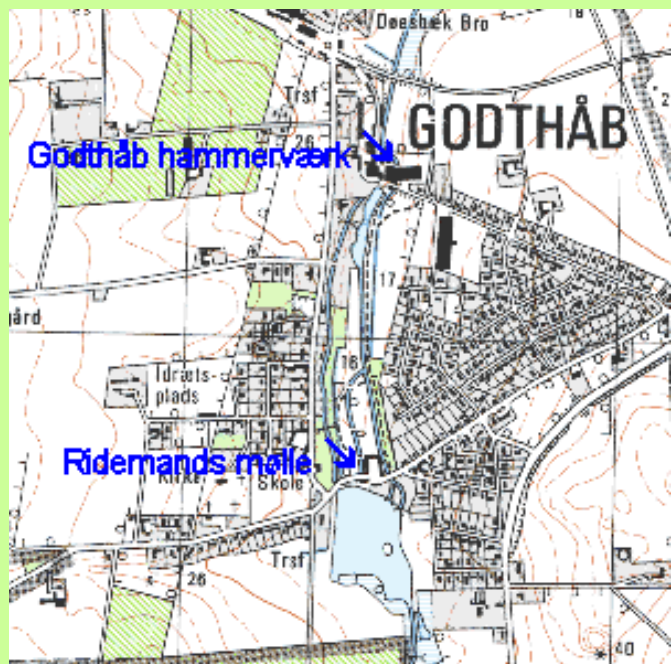
Godthåb hammerværk

Udnyttelse af det rindende vand som energikilde blev først kendt i Danmark i vikingetiden, selvom opfindelsen dengang var næsten 1000 år gammel, opstået i Middelhavslandene. Vikingetidens møller var primitive skvætmøller, med et vandret liggende møllehjul der var direkte forbundet med drejekværnen uden nogen udveksling. Benediktinermunkene bragte i tidlig middelalder mere raffinerede mølleformer til landet, med lodretstående møllehjul, udvekslinger og gear.

Det er ukendt, hvornår idéen med at lade vandkraften afløse smedens hårde arbejde med hammer og ambolt opstod, men nær Silkeborg er der ved udgravning af en kornmølle fra 14-1500-tallet også fundet rester af en esse. Først med den tidlige industrialisering i slutningen af 1700-tallet kom der rigtig gang i forskellige anvendelser af vandkraften ud over den traditionelle kornmølle: Stampemøller til huder og vadmæl, pap- og papirmøller, savmøller, slibemøller og hammerværker og endelig med elektricitetens fremmarch, elværker, f.eks. Bindslev gamle elværk ved Uggerby Å.

Opstemningen ved Godthåb hammerværk. Til venstre turbinetårnet, hvor fabrikskanalen udmunder højt over mølledammen. Til højre hammerværket fra 1915 med skorstene fra esserne. Det karakteristiske shedtag med ovenlysvinduer gav dengang - før det elektriske lys - et fremragende arbejdslys til smedjen.

Copyright Kort- og matrikelstyrelsen

ZOOM OUT

Ridemands mølle

På en vandring mellem Godthåb

Fjederhammeren i aktion på Godthåb hammerværk. Vandturbinen trækker gennem et kompliceret hjul- og remsystem både de mange maskiner og blæserne til esserne. Hammerværket er fuldt funktionsdygtigt, og der smedes stadig på amatørbasis.

Godthåb hammerværk blev grundlagt i 1858 af smed Chr. Zinck, som lejede den nedlagte papirmølle "Godthåb", der havde været i drift siden 1797. Den gamle papirmølles to vandhjul kom nu til at drive svanshammer, blæsere til esserne og slibesten. Den første produktion bestod af leer, plove og spader, men hurtigt udvikledes et omfattende varesortiment. I 1868 købtes den højerebeliggende Ridemands mølle, og dermed opnåede Zinck fuld kontrol over vandkraften. En storstilet plan tog sin begyndelse: En 700 meter lang kanal blev gravet fra mølledammen ved Ridemands mølle til hammerværket. For enden af kanalen anbragtes et tårn med en turbine i bunden, der via wirer trak hammerværket. Efter en brand i 1915 genopførtes hammerværket på papirmøllens gamle sokkel, og en ny turbine blev anbragt under hammerværkets gulv. Fabrikskanalens samlede faldhøjde på næsten 8 meter er enestående efter danske forhold.

hammerværk og Ridemands mølle er det muligt at studere mere end 700 års menneskelig forandring af Guldbækkens forløb. Guldbækken falder 37 meter på en kun 13 km lang strækning, inden den udmunder i Østeråen nord for Svenstrup, så det har været oplagt at udnytte vandkraften. Udover Ridemands mølle ligger der to andre møller ved Guldbækken: Vestre mølle og Svanemøllen, begge i Svenstrup.

Guldbækkens forvandling falder i 5 etaper: *Ældste og første etape* er mølledammen ved Ridemands mølle samt møllekanalen og Guldbækkens hovedløb, der strømmer gennem møllens "bagsluse". Møllekanalen og Guldbækken løber sammen i parken nord for møllen. Ridemands mølle er anlagt i 1300-tallet, men møllens bygninger er af yngre dato. Møllen ejes af Aalborg kommune, og i møllens hovedbygning er indrettet museum med værker af maleren og forfatteren Anders Hune (1894-1968).

Ridemands mølle er anlagt, hvor vejen mellem Svenstrup og Nibe i gammel tid krydsede Guldbækken. Møllerne i Svenstrup er anlagt i samme periode. Møllen har malet korn i omkring 500 år.

Anden etape er dammen ved hammerværket, oprindelig opstemmet til papirmøllen i 1797. Opstemningen drev først papirmøllen og siden hammerværket til 1894, hvor *tredje etape* af vandløbet, Fabrikskanalen med turbinetårnet, toges i anvendelse. Fabrikskanalen kan krydses dels ved Ridemands mølle, dels på en bro i parken nord for møllen.

Hammerværkets lukning muliggjorde, at amt og kommune kunne begynde at arbejde med fiskepassagen gennem Guldbækken forbi de to opstemninger. I 1991 anlagdes *fjerde etape*, nemlig fisketrappen ved Ridemands mølle, som udmunder i det gamle bagløb fra møllen. Endelig kom i 1997 foreløbig *sidste*

Fabrikskanalen fører vandet fra Ridemands mølledam til hammerværket. Den hvide bygning til højre er møllen. Da den maksimale vandgennemstrømning i hammerværkets turbine er 524 liter/sek, og Guldbækkens gennemsnitlige vandføring kun er 255 liter/sek, har mølledammen været et vigtigt vandre-reservoir.

Hammerværket voksede efter 1915, og vandkraften trak foruden de mange maskiner også det tilhørende savværk og sliberi. Turbinens beskedne godt 50 hestekræfter udnyttedes effektivt med udvekslinger og gear. Efter Anden Verdenskrig udvikledes et stort udvalg i haveredskaber, og frem til 1987 var virksomheden en af landets førende. I 1987 fusioneredes med Lysbro-fabrikkerne i Silkeborg, og koncernen er i dag ejet af Fiskars. Hammerværket blev lukket og indrettet som industrihistorisk museum, men produktionen af skafter til haveredskaber sker stadig i Godthåb. 129 års dansk industrihistorie knyttet til vandkraften var slut.

etape, idet amtet i forbindelse med oprensning af møllesøen ved hammerværket forvandlede en afvandingsgrøft øst for søen til et omløbsstryg, så fiskene nu har fri passage forbi hammerværket.

Omløbsstryget øst for hammerværkets mølledam fører nu en væsentlig del af Guldbækkens vandføring udenom dammen.

Information

På industrimuseet "Godthåb hammerværks" [hjemmeside](#) kan læses mere om hammerværkets historie.